

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

Рўйхатга олинди

№ БД-1.07

2011 йил “8” 11

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта
махсус таълим вазирлигининг 2011 йил
17 сентябрдаги 392-сон буйруғи билан
тасдиқланган

TAJRIBA-SINOV

**СОЦИОЛОГИЯ
ФАНИДАН НАМУНАВИЙ
ДАСТУР**

(бакалавр йўналиши учун)

Тошкент – 2011

Мазкур намунавий дастур Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув-методик бирлашмалари фаолиятини мувофиқлаштирувчи кенгашнинг 2011 йил 9 сентябрдаги 3-сон мажлис баёни билан тажрибавий дастур сифатида маъқулланган.

Ушбу дастур “Социология” фанидан бакалаврнинг тайёргарлик даражаси ва зарурий билимлари мазмунига қўйиладиган талаблар асосида тайёрланган.

Тажрибавий дастурни келгусида тўлдирилган ва бойитилган ҳолда чоп этиш заруратини ҳисобга олиб, фикр-мулоҳазаларингизни қуйидаги манзилга юборишингизни сўраймиз:

Тошкент шаҳар, 2-Чимбой кўчаси 96-уй, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги “Маънавий-ахлоқий тарбия” бошқармаси, тел: 246-10-58, 246-10-54.

Фаннинг ўқув дастури Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетиде ишлаб чиқилди.

Тузувчилар:

- Ганиева М.Х. – социология фанлари доктори (ЎзМУ).
Алиқориев Н.С. – иқтисод фанлари доктори, профессори (ЎзМУ).
Фарфиев Б.А. – социология фанлари номзоди, доцент (ЎзМУ).
Ҳоджаев С.Д. – катта ўқитувчи (ЎзМУ)

Такризчилар:

- Юнусов А.Б. – социология фанлари номзоди, доцент (ТошМадИ)
Ота-Мирзаев О.Б. – география фанлари доктори, профессор
(“Ижтимоий фикр” жамоатчилик маркази)

Фаннинг ўқув дастури Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети Илмий-услубий кенгаши томонидан тавсия этилган (2011 йил 19 августдаги 1-сон баённома)

КИРИШ

Социология гуманитар фанлар доирасидаги шундай йўналишки, у бутун жамият ва унинг ижтимоий тизимини ташкил этадиган таркибий қисмларининг ривожланиш ва мавжуд бўлиш қонуниятларини, турли социал жараёнлар ўртасидаги ўзаро алоқалар ва кишиларнинг социал хулқ-атвори қонуниятларини ўрганади.

Социология фани жамиятда рўй бераётган йирик ижтимоий-сиёсий воқеаларни шунчаки қайд этиш билангина чекланмайди, балки унинг асл моҳияти ва мазмунини атрофлича очиб беради. Бу фан ўзининг илмий хулосаларини эмпирик даражада асосланган ҳолатда илгари суради.

Социология фан сифатида ҳозирги ижтимоий жараёнлар ҳолатига тўлақонли жавоб бериш билангина чекланмасдан, балки уларнинг истикболдаги ўзгариш даражаси ҳусусида башорат қилади. Ана шу жиҳатдан социология фани назарияси, амалиёти ва тадқиқот усулларини атрофлича ўрганиб чиқиш зарурати туғилади.

Фаннинг асосий моҳияти социология ривожланишининг назарий-услубий асослари, фаннинг предмети ва объекти, институтлашган шакллари, ижтимоий фикрнинг тарихий ривожланиши, фанлар тизимида социологиянинг ўрни, социологияни тушунишдаги илмий назариялар, унинг тушунчалар тизимини кўриб чиқишда намоён бўлади.

Фаннинг назарий асослари долзарб ижтимоий жараёнлар, социал структура ва социал тизимларнинг мавжуд бўлиши ва ривожланиш муаммолари, жамият социал-маданий тизим сифатида, шахс ижтимоий муносабатларнинг объекти ва субъекти сифатида, социал муносабатлар, ижтимоий жамоалар, социал алоқалар, социал ташкилотлар, гуруҳлар, социал институтлар ва институтлашган муносабатлар, жамиятдаги ижтимоий ўзгаришларни батафсил баён қилиш билан мос келади. Бунда асосий эътибор амалий фаолиятда социологик билим ва усуллардан фойдаланиш имкониятларини ишлаб чиқишга, Ўзбекистон ва жаҳондаги социал муаммоларга нисбатан қизиқишнинг ошганлигига қаратилади.

Ушбу дастур социология фани қўлга киритган ва мунозарали социологик масалалар юзасидан кейинги йилларда монография, диссертация, илмий мақолалар, дарслик ва ўқув қўлланмаларда билдирилаётган фикрлар, Ўзбекистонда социология таълим тизимини ривожлантириш йўлида қилинаётган ҳаракатлар ҳамда бир неча йиллардан буён бу фанни олий таълим тизимида ўқитиш тажрибасини ҳисобга олган ҳолда тузилди.

Дастурда социологияни фан сифатида шаклланиши, унинг таркибий тузилиши, жамиятни яхлит тизим тарикасида таҳлил қилиш, ижтимоий ҳаётда социал институтлар роли, девиант хулқ-атвор ва социал назорат масалалари, жамиятнинг социал структураси ва стратификацион жараёнлар, социал муносабатлар, ижтимоий тараққиёт тенденцияларини ифодалайдиган мавзулар ёритилган.

Дастурнинг яқунловчи қисмида эмпирик социологик тадқиқотларни олиб боришга бағишланган мавзу тавсия қилинган. Бунда эмпирик социологияда кенг ўрин олган социологик маълумотларни тўплаш, уларни қайта ишлаш ҳамда таҳлил қилиш услубларига ҳам етарлича эътибор қаратилди.

Ўқув фанининг мақсади ва вазифалари

Фанни ўқитишдан мақсад – талабаларда социология фани мазмуни ва моҳияти, социология мутахассислигининг жамиятдаги ўрни, хусусиятлари ва келажаги тўғрисида тасаввурларни пайдо қилиш, ижтимоий ҳаёт муаммолари ечимига мос келадиган таклиф ва тавсиялар механизмини ишлаб чиқишда мазкур фаннинг роли ҳақида билим, кўникма ва малакаларини шакллантириш.

Фаннинг вазифалари – талабаларга жамият тараққиётидаги ижтимоий муаммоларни социологик нуқтаи назардан тушунтириш ҳамда фаннинг долзарб масалаларини ечишнинг услуб ва услубиётларини, социологик таҳлил ва тавсияномалар яратишни ўргатиш.

Фан бўйича талабаларнинг билим, малака ва кўникмага қўйиладиган талаблар

«Социология» ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида бакалавр:

– жамиятни яхлит ижтимоий тизимлиги, шахс ва жамият муносабатлари, ижтимоий ҳодисалар ва муаммоларга социологик ёндашиш, ижтимоий тараққиётнинг асосий омиллари, ижтимоий ҳаёт фаолиятини мувофиқлаштирадиган социал институтлар фаолиятини таҳлил қилишни **билиши керак**.

– талаба социология фанини мустақил ижтимоий фан сифатида шаклланишининг тарихий-сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий-фалсафий асосларини; социология фани объекти ва предмети, унинг структураси ва фанлар тизимидаги ўрнини; Шарқ ва Ғарб мутафаккирларининг социологик таълимотлари мазмуни; ижтимоий тараққиёт ва унинг асосий шаклларини; ижтимоий ҳаётда миллий ғоя ва мафқуранинг социологик аҳамиятини; шахс ижтимоийлашуви омилларини; жамиятнинг социал структураси ва унинг ўзгариб бориш хусусиятларини; ижтимоий-сиёсий жараёнлар маълум бир қонуниятлар асосида кечишини; жамиятда содир бўлаётган ижтимоий-сиёсий жараёнларнинг ўзаро боғлиқликда эканлигини яхлит идрок этишни; жамият ривожининг асосий омилларини таснифлай олиш **кўникмаларига эга бўлиши керак**.

– талаба замонавий жамиятда рўй бераётган ижтимоий-сиёсий ҳодисаларни тўғри тавсифлай олиши; турли ижтимоий-маданий хусусиятда кечаётган ҳодисаларни холис қиёсий таққослай олиш; замонавий жамиятдаги мавжуд ижтимоий муаммолардан устуворларини аниқлаш ва уларни объектив таҳлил қила олиши; муайян ҳодиса ва воқеаларга кишиларнинг шахсий муносабатларини ўрганишга қаратилган тадқиқотларда иштирок этиши; ижтимоий-сиёсий ва маънавий соҳаларда ўтказилган амалий социологик тадқиқотлар натижаларидан фойдалана олиш **малакаларига эга бўлиши керак**.

Фанининг бошқа фанлар билан ўзаро боғлиқлиги

Социология фани ижтимоий ҳаёт муаммолари ва ижтимоий тараққиёт жараёнининг турли омилларини комплекс тарзда ўрганувчи фан ҳисобланиб, у тарих, ҳуқуқшунослик, фалсафа, маданиятшунослик, диншунослик, психология, сиёсатшунослик, этнография, иқтисод назарияси, математика, статистика каби фанлар билан яқин ҳамкорликда фаолият юритади.

Фаннинг ишлаб чиқаришдаги ўрни

Социология мустақил ижтимоий фан сифатида ўз методологияси ва назариясига эгадир. Социология фани жамият ҳаётидаги ижтимоий муаммоларни ўзининг эмпирик базасига эга бўлган конкрет амалий тадқиқотлари билан комплекс тарзда тадқиқ этади. Жумладан, ижтимоий меҳнат ва унинг самарадорлигини ошириш, маркетинг тадқиқотларини фаол олиб боради.

Фанни ўқитишда замонавий ахборот ва педагогик технологиялар

Талабаларнинг социология фанини ўзлаштиришлари учун ўқитишнинг илғор ва замонавий усулларида фойдаланиш, янги инфор­мацион-педагогик технологияларни тадбиқ этиш муҳим аҳамиятга эгадир. Фанни ўзлаштиришда дарслик, ўқув ва услубий кўлланмалар, маъруза матнлари, тарқатма материаллар, электрон материаллардан фойдаланилади. Маъруза ва амалий машғулотлар фаннинг мавзуларига мос равишда илғор педагогик технологиялари асосида олиб борилади.

Асосий қисм

Социология фан сифатида

Социология фанининг вужудга келишида ижтимоий-иқтисодий, ғоявий-назарий шарт-шароитлар. О.Конт - позитив социологиянинг асосчиси, унинг социологияни мустақил фан сифатида яратишдаги дастлабки режалари. Антик даврнинг қомусий олимлари ва Шарқ мутафаккирларининг ижтимоий-фалсафий таълимотлари (Платон, Аристотел, Форобий, Ибн Ҳалдун ва бошқалар) замонавий социологиянинг муҳим манбалари сифатида. Ғарб социологияси классикларининг ишларида социологиянинг объекти ва предмети муаммоси. Социологиянинг турли йўналишларида фаннинг объекти ва предмети муаммосини ечиш йўлидаги ғоявий-назарий изланишлар.

Социологиянинг бошқа фанлар билан муносабати. Социология ва фалсафа. Социология ва тарих. Социология ва психология, демография, генетика, социал география. Социология ва табиий ҳамда аниқ фанлар. Социологиянинг фанлар тизимидаги тугган ўзига хос ўрни.

Социология структураси

Фанда структура тушунчаси ва унинг аҳамияти. Социологиянинг структураси ва унинг асосий таркибий қисмлари. Социология структураси элементларининг ривожланиш динамикаси. Фундаментал (асосий) социология. Жамият ҳаётининг фундаментал муаммоларини социологик таҳлили. Назарий ва амалий социология: уларнинг умумийлиги ва фарқи. Социология тарихида универсал назарияларни ишлаб чиқишга бўлган интилишлар. Эмпирик социологиянинг бунёд бўлиши ва уни социология назарияси ривожига таъсири. Социологияда махсус ва тармоқ йўналишлар. Макросоциология ва микросоциология.

Жамият яхлит тизим сифатида

Жамият ва ижтимоийлик тушунчаси. Шарқ мутафаккирларининг жамият тўғрисидаги қарашлари. Ғарб социологияси асосчиларининг ишларида ижтимоийликнинг таърифланиши. М. Вебер концепциясида тоталитар жамият, унинг белгилари ва ижтимоий-сиёсий ташкил этилиш усуллари. Жамият ва давлат. Жамиятнинг механистик, органистик ва бошқа тарзларда таърифланиши. Т.Парсонс назариясида жамият тушунчаси, унинг тўрт функцияли парадигмаси. Замонавий жамиятнинг турлича таърифлари. Анъанавий жамият ва Индустириал жамият. Уларнинг белгилари. “Мўлкўллик жамияти”, “Очиқ жамият”, “Ёпиқ жамият”, “Истеъмол жамияти”, “Постиндустириал жамият” ва бошқалар XX ва XXI аср маданий-тарихий ва сиёсий тизимларни таърифлаш мезонлари сифатида.

Социал гуруҳлар ва социал институтлар

Социал гуруҳ тушунчаси, унинг асосий белгилари. Социологияда социал гуруҳларга ажратиш мезонларининг хилма-хиллиги Социал гуруҳ турлари: катта ва кичик, расмий ва норасмий, бирламчи ва иккиламчи, ингуруҳ ва аутгуруҳ, референт гуруҳлар ва бошқалар. Ғарб социологиясида кичик гуруҳлар назарияси: социометрия, гуруҳ ўзгарувчанлиги, психотерапевтик ва бошқалар социал гуруҳларнинг шаклланиши, ишлаши ва тараққий этиши қонунларини тушунтирувчи назариялар сифатида. Квазигуруҳлар. Қон-қариндошликка асосланган гуруҳлар: уруғ, қабила, қариндошлар, оила, элат, миллат. Оммани социологик ўрганиш.

Социологияда социал институт тушунчаси. Социал институт белгилари. Социал институтнинг асосий вазифалари. Социал институт турлари: оила, сиёсат, дин, иқтисод, таълим, ҳуқуқ ва бошқалар. Жамият ҳаётида социал институтларнинг ўрни. Оила ва никоҳ. Иқтисодий институтлар. Уларнинг кўринишлари ва вазифалари. Иқтисодий гуруҳлар ва иқтисодий хатти-ҳаракат. Ишлаб чиқариш, унинг тарихий шакллари ва вазифалари. Ижтимоий меҳнат тақсимооти ва касб. Меҳнат бозори, бандлик ва ишсизлик. Давлат ва жамиятнинг сиёсий тизими. Ўзбекистон шароитида демократик бозор ислохотларини ва иқтисодиётни либераллаштиришни янада чуқурлаштириш. Ўзбекистонда ҳуқуқий онгнинг ўзига хослиги.

Ўзбекистонда фуқаролик жамияти институтларини шакллантириш ва ривожлантириш.

Дин социомаданий институт сифатида. Диннинг функциялари. Замонавий жамиятда диннинг ўрни. Дин билан давлат ўртасидаги ўзаро муносабат. Таълим социал институт сифатида. Унинг тараққиёти ва шакллари. Умумий, ўрта-маҳсул ва олий таълим. Олий таълим ва фан: таркиби ва илмий-педагогик кадрлар. Ўзбекистон олий таълим тизими ва Европа ҳамда АҚШ университетлари: умумийлик ва хусусийлик. Таълим тизимидаги ислохотлар.

Шахс социологияси ва девиант хулқ-атвор

Шахс тушунчаси. Шахс тушунчасини турли фанлардаги талқини. Шахс, инсон, индивид тушунчалари. Шахс шаклланишига таъсир этувчи асосий омиллар. Шахс ижтимоий муносабатларнинг маҳсули сифатида. Шахс тўғрисидаги асосий социологик назариялар. Ўз-ўзини баҳолаш ва Менталимотининг шаклланиши, кадриятлар ва баҳолар. Шахснинг ўз-ўзини ҳурмат қилиши. Шахс структураси. Шахс турлари. Шахснинг анъанавий ва замонавий турлари.

Девиант хулқ-атвор (оғма хулқ-атвор) тушунчаси. Девиант хулқ-атвор муаммосини ўрганиш социологиядаги илмий йўналиш сифатида. Девиант хулқ-атвор турлари: қонунни бузиш, ўз-ўзини ўлдириш, гиёҳвандлик, алкоголизм ва бошқалар. Э.Дюркгейм, Р.Мертонларнинг девиант хулқ-атвор назариялари, З.Фрейд ва Э.Фроммларнинг деструктивлик (структурани бузилиши) назариялари.

Социал меъёр ва аномия девиант хулқ-атвор назариясининг марказий тушунчаси сифатида. Девиант хулқ-атвор белгилари, уларнинг структураси. Девиант хулқ-атворни туркумлаш. Бузилган хулқ-атвор механизми. Девиант хулқ-атворнинг тиббий-биологик, ижтимоий-психологик ва ижтимоий томонлари. Ҳозирги замонда девиант хулқ-атворнинг тарқалиши ва ўзгариши. Девиант, делинквент ва криминал ҳатти-ҳаракатлар. Профессинал жиноятчилик. Уюшган жиноятчилик. Дунёда жиноятчилик ҳолати. Жиноятчиликни ошиши ва жамиятнинг криминаллашуви сабаблари ва намоён бўлиш шакллари. Ўсмирлар ва ёшлар жиноятчилиги. Жамиятда коррупция муаммоси.

Социал назорат. Социал назорат кишилар ҳатти-ҳаракатини тартибга солиш механизми сифатида. П.Бергернинг социал назорат тўғрисидаги таълимоти. Социал назорат элементлари: меъёрлар ва санкциялар. Социал санкциялар турлари: позитив ва негатив, расмий ва норасмий. Социал меъёрлар таснифи. Социал меъёр турлари: ҳуқуқий, диний, анъанавий ва ахлоқий. Ички ва ташқи назорат. Ўз-ўзини назорат қилиш муаммоси. Жамоатчилик фикри социал назоратнинг шакли сифатида.

Жамият социал структураси ва стратификацион жараёнлар

Социал структура тушунчаси. Кишилик жамияти тарихида социал структура муаммосининг талқини. Социал структура тўғрисидаги антик давр мутафаккирларининг таълимотлари. П. Сорокиннинг социал стратификация тўғрисидаги назарияси. Стратификация асослари ва мезонлари: иқтисодий ҳолат, мавқе, таълим ва ҳокимият. Стратификация ва социал дифференция. Стратификацион тизимлар: куллик, каста, клан ва синф. Очiq ва ёпиқ тизимлар.

Социал стратификация ва социал ҳаракатчанлик (мобиллик) назарияси синфийлик таълимотига қарши ғоя сифатида. Жамият социал структураси ривожининг замонавий тенденциялари. Бозор муносабатлари шароитида социал структуранинг ўзгариши. Ўзбекистонда социал стратификация ва социал мобиллик жараёни.

Социал ҳаракатчанлик (мобиллик) тўғрисидаги социология классиклари: М.Вебер, Э. Гидденс, Т. Парсонс, П. Сорокин ва бошқаларнинг қарашлари. Социал ҳаракатчанлик белгилари. Социал ҳаракатчанлик турлари: горизонтал ва вертикал социал ҳаракатчанлик. Гуруҳий ва индивидуал ҳаракатчанлик. Авлод ичидаги ва авлодлар ўртасидаги социал ҳаракатчанлик. Структуравий социал ҳаракатчанлик. Жамиятда социал ҳаракатчанлик йўллари. Социал ҳаракатчанликнинг демографик омиллари. Миграция ва унинг тарихий шакллари. Эмиграция ва миграция. Меҳнат ва иқтисодий миграция. Хорижий ишчи кучлар бозори. “Ақллар оқими”.

Социал муносабатлар

Социал муносабатлар тушунчаси. Социал муносабат турлари: ҳамфикрлик, кооперация, конфликтлар, кураш, бегоналашув, бефарқлик, кризис, камситиш, нотенглик. Социал муносабатлар тизимидаги плюрализм. Социал муносабатларнинг асослари.

Ҳамфикрлик, барқарорлик ва кооперация - социал тизимларнинг муваффақиятли ишлашининг омиллари сифатида. Э.Дюркгейм концепциясида ҳамфикрлик тушунчаси. Кооперация ижтимоийликнинг асосий белгиси сифатида. Позитивизм социологиясида барқарорлик ва инқироз онги. Барқарорликни структуравий-функционал асослаш.

Бегоналашув ва таназзул. Э.Дюркгеймнинг аномия (қонунсизлик) концепцияси, Ф.Теннис, М.Вебер, Г.Зиммел, экстеншенциал ва феноменологик социология асосчилари таълимотларида бегоналашув ва жамиятдаги инқироз ходисаларининг ўзаро алоқадорлиги тўғрисидаги фикрлари. Бегоналашув турлари ва уларнинг ижтимоий оқибатлари. Тенглик ва плюрализм ижтимоий тузум тамойиллари сифатида. Миллий ғоя ва миллий мафқуранинг социал муносабатлар тизимидаги ўрни.

Ижтимоий тараққиёт социологияси

Социологияда ижтимоий тараққиёт тушунчаси. Ижтимоий ўзгариш ва тараққиёт тушунчаларининг нисбати. Ижтимоий прогресс, регресс, эволюция ва революция ижтимоий ўзгаришларнинг шакли сифатида.

Ижтимоий прогресс муаммолари. Ижтимоий тараққиёт шакллари: эволюцион, революцион ва реформистик тараққиётлар. Эволюцион ривожланиш ва унинг афзалликлари. Социал революциялар ва уларнинг салбий оқибатлари. Социал реформалар ва уларнинг турлари. Ўзбек ривожланиш моделида миллий менталитетнинг ўрни. Ривожланган мамлакатлар тажрибасида миллий тафаккур тарзининг аҳамияти.

Ўзбекистонда давлат ҳокимияти ва бошқарувни демократиялаштириш жараёнларининг ўзига хослиги. Ижтимоий тараққиётни бошқариш. Менежмент ва унинг хусусиятлари. Глобал ижтимоий-иқтисодий таназзуллар ва уларнинг ижтимоий тараққиёт жараёнларига салбий таъсири. Ўзбекистон ижтимоий-маданий хусусиятларнинг ижтимоий-иқтисодий таназзулларга қарши чора-тадбирларни ишлаб чиқишдаги аҳамияти.

Эмпирик социологик тадқиқот ва унинг методлари

Социологик тадқиқот дастури. Дастурнинг структураси: назарий - методологик ва методик бўлимлар. Дастурнинг асосий элементлари: муаммони таърифлаш; тадқиқотнинг мақсад ва вазифаларини, объекти ва предметини аниқлаш; объектни тизимли таҳлил қилиш, тушунчаларни назарий ва эмпирик изоҳлаш, гипотезаларни ифодалаш; маълумотларни ишлаб чиқиш ва таҳлил қилиш.

Социологияда маълумотлар тўплаш методларининг умумий таснифи: сўров, кузатиш, эксперимент, ҳужжатларни ўрганиш методлари, уларнинг ўзига хослиги.

Сўров методи. Сўров турлари. Анкета (сўров варақаси) сўров методининг марказий элементи сифатида. Анкета тузиш техникаси. Анкетанинг умумий тузилиши. Анкетадаги саволларнинг турлари, асосий талаблар. Оғзаки сўров ва унинг хусусиятлари. Интервью олиш услуби.

Кузатиш методи ва унинг моҳияти. Кузатиш турлари. Кузатишнинг аниқлиги муаммоси ва уни таъминлаш усуллари. Кузатиш даврлари ва тартиби. Кузатиш асбоблари, кузатиш натижаларини қайд этиш усуллари.

Ҳужжатларни ўрганиш методи. Социологияда ҳужжат тушунчаси, унинг турлари. Ҳужжатларнинг информация манбаи сифатидаги ишончлилиқ муаммоси. Ҳужжатларни таҳлил қилиш турлари. Контент-таҳлил ҳужжатларни ўрганиш методининг бир тури сифатида.

Эксперимент методи. Эксперимент турлари. Ижтимоий эксперимент структураси, унинг билиш имкониятлари. Объектни танлаш, экспериментал ва назорат гуруҳларини шакллантириш, экспериментал вазият, натижаларни таҳлил қилиш. Хулосаларни таҳлил қилиш усуллари.

Семинар машғулотларини ташкил этиш бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Семинар машғулотларини ташкил этиш бўйича кафедра профессор-ўқитувчилари томонидан кўрсатма ва тавсиялар ишлаб чиқилади. Унда дарслик ва услубий қўлланмалар асосида билимларни мустаҳкамлашга эришиш, тарқатма материаллардан фойдаланиш, илмий мақолалар ва тезисларни чоп этиш орқали талабалар билимини ошириш, мавзулар бўйича кўргазмаларни ўқув воситаларни тайёрлаш тавсия этилади.

Семинар машғулотларида талабалар ўтилган мавзулар бўйича ўзларидаги билим, кўникмалари ҳамда малакаларини амалий жиҳатдан мустаҳкамлаб борадилар.

Семинар машғулотлари учун тавсия этилаётган мавзулар:

1. Социология фан сифатида.
2. Социология структураси.
3. Жамият яхлит тизим сифатида.
4. Социал гуруҳлар ва социал институтлар.
5. Шахс социологияси ва девиант хулқ-атвор.
6. Жамиятнинг социал структураси ва стратификацион жараёнлар.
7. Социал муносабатлар.
8. Ижтимоий тараққиёт: назария ва амалиёт.
9. Эмпирик социологик тадқиқот ва унинг методлари.

Мустақил таълимни ташкил этиш шакли ва мазмуни

Мустақил таълимнинг турли хил шакллари мавжуд бўлиб, бунда асосий эътибор талабанинг берилган мавзулар (амалий масалалар, топшириқлар ва кейс-стадилар)ни мустақил равишда, яъни аудиториядан ташқарида бажариши, ўқиб ўрганиши ва шу йўналиш бўйича билим ва кўникмаларини чуқурлаштиришига қаратилади. Талаба мустақил ишни тайёрлашда муайян фаннинг хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда қуйидаги шакллардан фойдаланиш тавсия этилади:

- дарслик ёки ўқув қўлланмалар бўйича фанлар боблари ва мавзуларини ўрганиш;
- тарқатма материаллар бўйича маърузалар қисмини ўзлаштириш;
- мустақил ишлар, кейс-стадилар билан ишлаш;
- махсус ёки илмий адабиётлар (монографиялар, мақолалар) бўйича фанлар бўлимлари ёки мавзулари устида ишлаш;
- фанга оид статистик маълумотларни ўрганиш, уларни таҳлил қилиш;
- талабанинг ўқув-илмий-тадқиқот ишларини бажариш билан боғлиқ бўлган фанлар бўлимлари ёки мавзуларни чуқур ўрганиш;
- фаол ва муаммоли ўқитиш услубидан фойдаланиладиган ўқув машғулотлари;
- масофавий (дистанцион) таълим.

«Социология» фанидан талабаларнинг мустақил ишларини реферат, маъруза, маъруза тайёрлаш, Президент асарларини конспектлаштириш ва бошқа шаклларда ташкил этилиши тавсия этилади. Мустақил иш мавзуларини белгилашда маъруза ва семинар машғулоти мавзуларини тўлдиришга ҳаракат қилиниши лозим.

Мустақил иш учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади:

1. Социологиянинг мустақил фан сифатида шаклланиш босқичлари.
2. Шарқ мутафаккирларининг (Фаробий, Беруний, Абу Али ибн-Сино, ва бошқалар) ижтимоий-фалсафий қарашлари.
3. Социологиянинг фан сифатида шаклланишида мумтоз олимлар таълимоти (О.Конт, Г.Спенсер, Э.Дюркгейм, М.Вебер).
4. Ҳозирги замон социологиясидаги асосий йўналишлар.
5. Собик Совет Иттифоқи жамиятида социологияга бўлган муносабат ва унинг оқибатлари.
6. Социологиянинг ижтимоий–гуманитар фанлар билан ўзаро боғлиқлиги
7. Жамият ва унинг асосий шакллари.
8. Ўзбекистонда жамият ҳаётини эркинлаштириш.
9. Социал гуруҳлар ва уларнинг жамият ҳаётида ўрни.
10. Социал гуруҳ турлари.
11. Социологияда социал институт тушунчаси.
12. Социал институт турлари: оила, сиёсат, дин, иқтисод, таълим, ҳуқуқ.
13. Дин социомаданий институт сифатида.
14. Замонавий жамиятда дин ва давлатнинг ўзаро муносабати.
15. Оила ижтимоий институт сифатида.
16. Жамоатчилик фикри социологияси ва унинг асосий йўналишлари.
17. Шахс социал муносабатлар маҳсули сифатида.
18. Шахс социализацияси (ижтимоийлашуви) ва босқичлари.
19. Шахс тўғрисидаги социологик назариялар.
20. Девиант хулқ-атвор (оғма хулқ-атвор) муаммосини ўрганиш социологиядаги илмий йўналиш сифатида.
21. Девиант хулқ-атвор турлари.
22. Э.Дюркгейм, Р.Мертонларнинг девиант хулқ-атвор тўғрисидаги назариялари,
23. Девиант, делинквент ва криминал хатти-ҳаракатлар.
24. Жамоатчилик фикри социал назоратнинг шакли сифатида.
25. Социал назорат кишилар хатти-ҳаракатини тартибга солиш механизми сифатида.
26. Социал назорат элементлари: меъёрлар ва санкциялар.
27. П.А. Сорокиннинг социал стратификация тўғрисидаги назарияси.
28. Стратификация асослари ва мезонлари: иқтисодий ҳолат, маъна, таълим ва ҳокимият.
29. Стратификацион тизимлар: қуллик, каста, клан ва синф. Очик ва ёпиқ тизимлар.

30. “Ўрта синф”нинг жамият ҳаётидаги ўрни.
31. Замонавий Ўзбекистонда социал стратификация ва социал мобиллик масалалари таҳлили.
32. Социал ҳаракатчанлик (мобиллик) тушунчаси ва унинг моҳияти.
33. Социал ҳаракатчанлик (мобиллик) тўғрисидаги социология классиклари: М.Вебер, Э.Гидденс, Т.Парсонс, П.Сорокин ва бошқаларнинг қарашлари.
34. П.Сорокиннинг ижтимоий стратификация концепцияси.
35. М.Вебер синфлар, статуслар, партиялар ҳақида.
36. Социал муносабатлар тушунчаси, структураси, моҳияти.
37. Барқарорликни структуравий-функционал асослаш.
38. Бегоналашув ва таназзул.
39. Ижтимоий прогресс, регресс, эволюция ва революция ижтимоий ўзгаришларнинг шакли сифатида.
40. Ижтимоий прогресс муаммолари.
41. Ижтимоий тараққиёт шакллари: эволюцион, революцион ва реформистик тараққиётлар.
42. Эмпирик социологик тадқиқотлар.
43. Социологик тадқиқот дастури.
44. Социологияда маълумотларни тўплаш методлари.
45. Сўров методи ва унинг турлари.
46. Кузатиш методи ва унинг моҳияти.
47. Ҳужжатларни ўрганиш методи.
48. Эксперимент методи.
49. Социологик маълумотларни қайта ишлаш ва таҳлил этиш усуллари.
50. Ўзбекистонда эмпирик социологик тадқиқотларнинг истиқболлари.

Фойдаланиладиган адабиётлар рўйхати

Рахбарий адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2011.
2. Каримов И.А. Асарлар. 1-18 жилд. – Тошкент: Ўзбекистон, 1996-2010.
2. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Тошкент: Маънавият, 2008.
3. Каримов И.А. Жаҳон молиявий иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари. –Тошкент: Ўзбекистон, 2009.
4. Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2010.
5. Каримов И.А. Мамлакатимизни модернизация қилиш ва кучли фуқаролик жамияти барпо этиш – устувор мақсадимиздир. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг кўшма мажлисидаги маъруза (2010 йил 27 январь) / Асосий вазифамиз – Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтиришдир. – Тошкент: Ўзбекистон, 2010.

Дарслик ва ўқув қўлланмалар:

1. Алиев Б., Рафиқов Ғ., Султонов Т., Муллажонов М., Раҳмонов Б. ва бошқалар. Социология. (Ўқув қўлланма). –Тошкент: ТДЮИ нашриёти. 2006.
2. Социология //Ўқув қўлланма. Убайдуллаева Р.А., Бекмуродов М.Б., Ота-Мирзаев О.Б. ва бошқ. –Тошкент: А. Қодирий номидаги халқ мероси, 2002.
3. Социология. Маърузалар курси. Алиқориев Н.С, Бекмуродов М.Б., Ота-Мирзаев О.Б., ва бошқ. – Тошкент, 2001
4. Умумий социология. (Алиқориев Н.С ва Убайдуллаева Р.Т таҳрири остида) – Тошкент: 1999.

Қўшимча адабиётлар:

1. Абу Носир Форобий. Фозил одамлар шаҳри. – Тошкент: А.Қодирий номидаги нашриёт, 1993.
2. Вебер М. Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990.
3. Ганиева М.Х. Этносоциология. Учебное пособие для студ. высших учебных заведений. – Ташкент: Университет, 2006.
4. Ганиева М.Х. Введение в социальную работу. –Ташкент., 2011. 98 с.
5. Гараджа. В.И. Социология религии. – М., 2005.
6. Гиддингс Э. Социология. – Тошкент, 2002
7. Кравченко А.И. Социология. – М., 2006.
8. Латипова Н.М. Политическая социология. Методическое пособие. – Ташкент., 2010.

9. Современная западная социология. Словарь. – М.: Прогресс, 1990.
10. Социология религии. В.И.Гараджа. – М., 2005.
11. Социология //Учебное пособие. Под редак. д.ф.н. Мухамедовой З.М., – Ташкент: Sanat, 2010
12. Қодиров А.Қ. Социология. –Тошкент, 2006.
13. Saitxodjayiv Н.В. Sotsiologiya. Ma`ruzalar kursi. –Тошкент: Академия, 2008.
14. Холбеков А.Ж., Идилов У.Ю. Социология: изоҳли луғат-маълумотнома. –Тошкент: Ибн-Сино номидаги нашриёт, 1999.
15. Холбеков. А.Ж. Бошқарув социологияси (ўқув кўлланма). –Тошкент: Akademiya, 2007.
16. Убайдуллаева Р.А., Ота-Мирзаев О.Б. ва бошқ. Социологик тадқиқотлар амалиёти (Ўқув-услугий кўлланма). –Тошкент.: «Ижтимоий фикр», 2001.
17. Фарфиев Б.А., Нуруллаева У.Н. Социология тарихи. (Услугий кўлланма). Тошкент: Университет, 2009.
18. Бекмуратов М.Б. Роль общественного мнения в социально-культурном развитии общества: Дис....док.социол.наук. – Ташкент, 1997.
19. Фарфиев Б.А. Ўзбекистонда жамиятни демократилаштириш жараёнида тафаккур тарзини такомиллаштиришнинг ижтимоий маъданий хусусиятлари: Дис....социол. фан.ном. – Тошкент:, 1999.
20. Калонов К.К. Ўзбекистон ўзини ўзи бошқарув тизими динамикаси таҳлил қилишда авторитетнинг тутган ўрни: Дис....социол. фан.ном. – Тошкент, 2000.
21. Юнусов А.Б. Ўсмир ёшларда ижтимоий девиантлик ҳолатларининг социологик хусусиятлари: Дис....социол. фан.ном. – Тошкент: ЎЗМУ, 2004.
22. Норбеков А.Ш. Ўзбекистонда ижтимоий кафолат тизимини яратиш муаммолари: сиёсий-социологик таҳлил. Дис....социол. фан.ном. – Тошкент, 2004.
23. Латипова Н.М. Роль молодых специалистов в трансформации социальной структуры узбекистанского общества: Дис....канд.социол.наук. – Ташкент, 2009.
24. Ганиева М.Х. Общественное мнение как фактор развития межнациональных отношений: Дис....док.социол.наук. – Ташкент. – Ташкент. 2009

Электрон таълим ресурслари:

1. <http://www.lib.socio.msu.ru>
2. <http://www.socioline.ru>
3. <http://www.socio.rin.ru>
4. <http://www.sociologos.narod.ru>
5. <http://www.socionet.narod.ru>
6. <http://www.sociograd.ru>